

Zigány Zoltán: A választójogi reformtervezetek mérlege

A magyar választójogi reformja azért szükséges és azért elodázhatatlan, hogy a demokratikus törvényhozás és kormányzat érdekében új tömegek jussanak bele a magyar politikai életbe. Az eddigi feudális osztályuralom helyén a demokrácia térfoglalására van szüksége az országnak. Nemcsak a minden téren való haladásnak, hanem valósággal állami és nemzeti létünknek életbevágó és sürgető problémája ez. Valamely választójogi tervezet értékelésénél tehát mindenek fölött való fontosságú, első szempont az, hogy az illető tervezet miféle új néprétegeket kapcsol be a politikai élet tényezői közé és hogy mennyiben módosítja ezzel a politika eddigi erőviszonyait.

Számba veendők továbbá minden új tervezetnek a magyar és nem magyar nemzetiségi erőket érintő hatásai, valamint az intelligencia politikai szerepére vonatkozó következményei. Amíg azonban az új néprétegek kvalitásai és számbeli viszonyai a legfontosabb és legreálisabb tényezői a magyar politika jövőjének: addig a nemzetiségi és értelmiségi vonatkozások csak járulékos körülmények, amelyek, — jóllehet nem lényegtelenek, — mégis nem annyira a reális politika, mint inkább a politikai agitáció szempontjából hívják ki az elfogulatlan kritikát.

A kormánynak és az ellenzéki pártoknak egymással szemben álló választójogi tervezeteit is e három szempontból, t. i. az alkotmány sáncai közé bejutó új rétegek, azután a nemzetiségi és végre az értelmiségi vonatkozások szempontjaiból óhajtjuk az alábbiakban összehasonlítani és értékelni.

Mindenekelőtt a kormánynak második, t. i. májusi tervezetét ismertetjük és bíráljuk a következőkben. E tervezetnek közkézen forgó szövege szerint választójogot kapnának:

I. A mai választók, amíg mai választói jogcímük fennáll abban a községben, amelynek névjegyzékébe a törvény életbeléptekor fel vannak véve.

II. A magasabb intelligenciához tartozó nagykorúak, akik középiskolát (főgimnázium, főreáliskola) vagy ezzel egyenrangú más polgári, vagy katonai tanintézetet végeztek és legalább 24 évesek.

III. A teljes elemi iskolát végezettek. Aki középiskolát nem

Zigány: A választójogi reformtervezetek mérlege

108

végzett, de akinek legalább hat elemi osztályról szóló bizonyítványa van, legalább 30 éves, legalább egy éve ugyanazon községben lakik és

1. állami, törvényhatósági, községi tisztviselő, közintézetnek, nyilv. számadásra kötelezett vállalatnak vagy egyesületnek állandó tisztviselője, vagy

2. magántisztviselő, vagy köz- vagy magánalkalmazásban álló, altiszt, díjnok, szolgál, ha ugyanazon szolgálatadónál legalább 5 év óta van alkalmazva és legalább egy szobából és konyharészből álló lakása van; vagy

3. föld vagy háztulajdonos; vagy

4. haszonbérlet, tőkés, önálló iparos, vagy kereskedő, a közlekedés, vagy a kisebb őstermelési ágak körében önálló vállalkozó; vagy

5. önálló gazdasági foglalkozás alapján választói joggal bíró személynek segítő családtagja; vagy

6. mezőgazdasági vagy erdészeti munkás, ha legalább 3 éve ugyanazon községben lakik és legalább egy szobából és konyharészből álló lakása van; vagy

7. mezőgazdasági vagy házi cseléd, ha legalább 5 éve van ugyanazon munkaadónál alkalmazva; vagy

8. olyan iparforgalmi munkás vagy olyan egyéb segédszemély, aki legalább 5 éve betegsegélyző pénztárnak köteles tagja, avagy legalább 3 éve ugyanazon községben lakik és mindkét esetben legalább egy szobából és konyharészből álló lakása van; vagy

9. külön meg nem nevezett napszámos, aki legalább 3 éve ugyanazon községben lakik és legalább egy szobából és konyharészből álló lakása van.

A 6., 7. és 9. pont alatt felsoroltaktól a katonaviseltség is megkivántatik.

IV. Az írni és olvasni tudók, aki csak írni és olvasni tudást igazol, legalább 30 éves, legalább egy éve ugyanazon községben lakik (és)

1. földbirtokos 5—10 holddal vagy 10—20 K földadóval; vagy

2. haszonbérlet 20—30 K állami adóval; vagy

3. háztulajdonos vagy tőkés 20—30 K állami adóval; vagy

4. önálló iparos, vagy kereskedő, a közlekedés vagy kisebb őstermelési ágak körében önálló vállalkozó 20—30 K állami adóval (nb. az adóreform életbelépte után bárminő minimális adóval); vagy

5. aki a mezőgazdasági vagy iparforgalmi munkások értékesebb elemeihez tartozik.

V. Azok az analfabéták, akik ma nem választók, de legalább 10 hold földbirtokuk van, vagy legalább 20 K földadót fizetnek.

Az egyes kategóriák számszerű mérlegetését a közkézen forgó adatokból csak hozzávetőlegesen ejthetjük meg, de azért ez a következő kis táblázat meglehetősen megközelíti a valóságot.

1. A jelenlegi választók száma (I. cím) ...	1,220,000
2. A 30 éven felüli, legalább 6 elemi osztályt végzettek, akik a felvett <u>cenzusoknak</u> is megfelelnek (II. és III. cím) ...	285,000
3. A 30 éven felüli írástudók a fölállított <u>cenzusokkal</u> (IV. cím) ...	685,000
4. A legalább 10 holdas <u>analfabéták</u> (V. cím) ...	60,000

Összesen : 2,250,000

Már magának az összes szavazók főösszegének a tételéből is azt kell megállapítanunk, hogy ez a tervezet a választójog kiterjesztése tekintetében úgy a Kristóffy- mint az Andrassy-javaslatl szemben messze elmarad, mert amíg az előbbi 2,621.737-re s az utóbbi 3,889.425-re kontemplálta az összes választók számát; addig a szőnyegen forgó kormányjavaslat szerint ezt legfeljebb 2,250.000-re lehet számítani. Az általánosság szempontjából tehát a Kristóffy-javaslatnál 14'17%-kal, az Andrassy-félenél pedig 42'15%-kal már számszerűen is kedvezőtlenebb a Lukács-féle tervezet. A jelenlegi választók számához képest (1,220.000) az egész emelkedés alig haladja meg az egy millió szavazatot. Bármilyen értelmezést adjon is valaki az általánosságnak: az kétségtelen, hogy annak a választójognak a terjedelme, amely a lakosság alig 12%-ját foglalja magában, bizony nem felel meg a legmérsékeltbb fölfogásoknak sem.

Még kevésbbé lehet azonban az általánosságnak akár elméleti meghatározásaival, akár gyakorlati követelményeivel összeegyeztetni azokat a jogcímekeket, amelyek szerint a Lukács-féle tervezet az egyes választó-kategóriákat megállapítja. Az I—V. címek alatt ugyanis tetemesen nagyobb részben cenzus-választók szerepelnek; nevezetesen:

A) a mai választók kivétel nélkül mind	
cenzus-választók	1,220.000
B) a tervezet IV. címe alatt felsoroltak	
közül	448.000
C) a tervezet V. címe alatt felsoroltak mind	60.000

tehát 1,728.000 választó,

vagyis az egésznek 76'8%-ja cenzusos választó lenne. De még a II. és III. címek alatt szereplő s legalább hat elemi osztályt végzett kb. 285.000 választó nagyobb része is rendelkezik a cenzus kisebb-nagyobb mértékével: úgyhogy e hozzávetőleges számadatok alapján is megállapíthatjuk a kormány-tervezetről, hogy az korán sem általános, hanem valóságos cenzus-választójogot kreálna.

Maguk az egyes jogcímekek, amelyek szerint a tervezet a választókat sorozni akarja, egyáltalában nem általános kvalitások. Ott van pl. a hat elemi osztály elvégzéséhez kötött III. cím a maga tíz, külön, korlátozó kategóriájával; valóságos botrányköve az egész tervezetnek. A magyar iskolázás mai rendszere mellett ugyanis állandóan meghaladja a fél milliót azoknak az iskolaköteleseknek a száma, akik iskola hiánya miatt nem járhatnak iskolába. Továbbá az ország elemi iskoláinak egy nagy részében (16.000 népiskola közül több mint 5000-ben) még ma sincs fölállítva az ötödik és a hatodik osztály. Végre az elemi iskola I. osztályába beiratkozó tanulóknak alig 1/6

110 része jut csak föl a VI. osztályig (1910-ben I. osztályú fiú volt 283.205; VI. osztályú pedig 47.963). A tervezet e pontjának összes kombinációja tehát teljesen alaptalan, mert arra a légből kapott adatra van fölépítve, hogy Magyarországon a népiskola a közműveltségnek általános és kielégítő alapintézménye. E tény groteszk voltát legjobban igazolja az a két adat, hogy amíg a II. és III. cím alatti kvalifikációk együttvéve is csak 285.000 iskolát végzett polgárnak adnának választójogot: addig a IV. cím alatt az írástudó, de iskolát nem végzett polgárok jogfosztására föllállított cenzusok dacára is 685.000 magyar honos írástudó férfi kaphatna választójogot.

Hasonló természetű megszorítások a tervezetben a 30 éves életkorra, a 3 évi helybenlakásra, az 5 éves megszakítatlan alkalmazásra és a katonaviseltségre vonatkozó korlátozások, amelyek az általános kereteknek szerfeletti megszükitéséhez vezetnek.

Ezekkel a konkrét tényekkel szemben semmit sem nyom a latban az, hogy Lukács miniszterelnök programbeszédében az általános választójog elvi alapjára helyezkedett. Az ilyen beszéd az ilyen tényekkel szemben csak a szavakkal való lelkiismeretlen játék s a miniszterelnök tervezete nemcsak a Kristóffy-féle javaslattal, hanem az Andrássy és a Khuen-Héderváry álláspontjával szemben is antidemokratikus, visszafelé lépés.

Vizsgáljuk meg azonban még azt is, hogy ez a szerfelett csekély jogkiterjesztés ugyan miféle új elemeket juttatna parlamenti képviselőlethez?

Az új elemek, amelyekért az egész választójogi reform küzdelme folyik, tulajdonképen csak a III. címen juthatnának be az alkotmány sáncai közé. Ezek a II. cím alattiakkal együtt tesznek ki összesen 285.000 választót. Ha e számból levonjuk a két cím alatt szereplő köz- és magántisztviselőket, a föld- és háztulajdonosokat, bérlőket, tőkéseket és önálló vállalkozókat: akkor nem egészen 200.000 szavazat marad a munkások részére. Pedig az 1904. évi választójogi összeírás szerint a munkásosztályhoz tartozók abszolút száma 2,178.000 volt (ez a 20 éven felüli férfinepességnek 50·4%-ja), akik közül 1,001.300 tudott írni és olvasni. Nem lehet tehát még csak megközelítőleg sem igazságosnak találni a tervezetnek azokat a körmönfont intézkedéseit, amelyekkel a munkásszavazatok számát ennyire korlátozza. Az öt évi betegpénztári tagság minden igazság és méltanyosság ellenére kizárja egyszersmindenkorra az összes szезонmunkásokat (építőmunkások, raktári szabók és szűcsök, téglavetők, szobafestők, kubikosok stb. stb.). Kimaradnak továbbá a választójog keretéből e rendelkezés szerint a gazdasági harcokban résztvevő munkások,

amennyiben a sztrájk vagy a kizárás hat hétnél tovább tart. Végre 111 a munkanélküliség szomorú esetei a munkások hibája nélkül is megfosztanak őket politikai jogaiktól.

Nem kisebb igazságtalansága a tervezetnek még az, hogy a három évi megszakítatlan alkalmazást követeli épen a munkásoknál, akik a mai gazdasági viszonyok közepette akaratlanul is nagymértékben kénytelenek helyüket változtatni. Az 1904 évi összeírás szerint 477.000 ipari, bányászati és forgalmi munkás közül csak 68.200 (14%) volt három évnél hosszabb idő óta ugyanazon munkaadónál alkalmazva.

Míndezek a jogfosztó korlátozások önmagukban véve súlyos politikai elnyomatást jelentenek a munkásosztálynak szemben. A kivételesen szigorúbb mérték, amellyel a tervezet a munkásosztály politikai jogosultságát ki akarja szabni, az igazságtalan elbánásnak keserű érzéseit fakasztaná föl és táplálná állandóan a munkások milliói között. A társadalmi békétlenségnek és a folytonos politikai izgatásnak örök forrása lenne a tervezetnek e jogfosztó intézkedése.

De nem felel meg az a választójogi reform ama másik követelményének sem, mely az új parlament demokratizálását várja a választójog tervezett átalakításától. A fentebbi adatok szerint ugyanis az összes szavazatoknak alig 11%-ja jutna a munkásosztályra, míg 89% biztosítaná az eddigi osztályuralom érdekeit. Semmiképen sem nyugtathat meg bennünket e nagy aránytalanság, amely még abban a soha be nem következhető kedvező esetben sem felel meg a reform osztálypolitikai tendenciájának, ha a választásoknál az összes munkásszavazatok teljes mértékben érvényesülnének is.

A Lukács-féle tervezet különben ebből a szempontból is nagyon antidemokratikus, visszafelé haladást tüntet föl a régebbi javaslatokkal szemben, mert amíg a Kristóffy-féle javaslatban a munkásszavazatok 43%-ot, az Andrássy-féle javaslat szerint 36%-ot tettek volna ki, addig ime a szabadelvűségével kérkedő s a demokratikus választójogi program alapján uralomra jutott nemzeti munkapárt tervezete szerint a munkásszavazatokra alig 11% esnék.

Hátra volna még annak a vizsgálata, hogy a tervezet mennyiben felel meg a magyar nemzeti szupremácia és az értelmiség iránt annyiszor hangoztatott tetszetős kívánságoknak. Mi már több ízben kifejtettük azt a szilárd meggyőződésünket, hogy a magyarságnak és az intelligenciának hazánkban a legkedvezőbb atmoszférát csakis a demokratikus választójog biztosíthatja s e tervezetben is igazolását látjuk annak a régi felfogásunknak, hogy a választójognak minden antidemokratikus korlátozása a magyarságnak és az intelligenciának hátrahozásával jár. Így pl. az egész ország népességében a magyarok

112 51·4⁰/₀-ot, a románok 17·6⁰/₀-ot tesznek ki s viszont a nagykorú írástudó férfiak közt a magyarok 61·2⁰/₀-kal, a románok pedig 7·3⁰/₀-kal vannak képviselve. A 30 koronánál több egyenes adót fizetők közt többségben van a magyarság, ellenben a 30 koronán alul adózók között a nem magyar polgárok abszolút száma és ⁰/₀-os aránya is növekedik. Így:

20—30 K egyenes adót fizet	182.638 magyar és	185.616 nem magyar ;
15—20 „ „ „ „	147.334 „ „	196.386 „ „
10—15 „ „ „ „	271.911 „ „	353.532 „ „

Vagyis tehát, amikor az írástudó nagykorú férfiak általános szavazati jogát az adócenzus közbeiktatásával kívánja a tervezet korlátozni: akkor ez antidemokratikus eljárásával a nem magyar nemzetségek választójogát favorizálja a magyarság rovására. Hasonló egybevétést lehet tenni a földbirtok-kategóriák korlátozó hatására nézve is.

A tervezetnek egyenesen magyarelles irányát igazolják még a következő tények is. Az írástudó munkások között magyar nemzetségű 64⁰/₀, a 2 holdnál nagyobb birtokú gazdák közt pedig 38·9⁰/₀; amidőn tehát a tervezet a munkások választójogát mindenféle korlátozásokkal csökkenti, a földbirtokosokét ellenben kedvezményezi: akkor ismét csak a magyarság rovására folytatja alkotóinak reakciós politikáját.

Ugyanílyen kedvezőtlen következményekkel járna a tervezet életbelépése az intelligencia szerepére vonatkozólag is. A legszabadelvűbb értelmiségi cenzus, amely az általánosság elvének is teljesen megfelel, az írástudás. A tervezet ezzel szemben jogod ad a mai választók összességének értelmiségükre való tekintet nélkül, beveszi továbbá az alkotmány sáncaiba a 10 holdas és a 20 koronát adózó analfabétákat, ellenben kizár a választójogból több mint 800.000 írástudó munkást.

Összefoglalván a Lukács-féle második tervezetről fentebb elmondottakat, úgy jellemezhetjük ezt a munkálatot, hogy az nem általános, igen szűk terjedelmű, az eddigi osztályuralom erőviszonyain semmit sem változtatna, a parlamentet nem lenne képes demokratizálni, új népelemeket alig juttatna képviselőhöz, a magyarságra és az intelligencia szerepére kedvezőtlenül hatna s általában úgy a Kristóffy-féle és az Andrássy-féle javaslatokhoz, valamint Khuen-Héderváry álláspontjához képest minden tekintetben antidemokratikus visszaesést mutat.

Ezek után most már szembe kell helyoznünk a Lukács-féle tervezettel az egyesült ellenzéknek ismeretes választójogi proppozicióját, amelynek kivonatos szövegét a következő sorokban adjuk:

1. Választójoggal bír minden magyar honos férfi, aki magyar állampolgárságának tíz év óta birtokában van, írni és olvasni tud, huszonnégy éves és egy év óta egy községben lakik.

2. Választójoggal bírnak azok, akik az utolsó 5 éven belül valamely választói listában fel voltak véve; e joguk fennáll mindaddig, amíg az a képesítésük megmarad, amelynek alapján a listába belekerültek.

3. Állandó lakással bírnak azok, akik legalább egyszoba-konyhás lakást, illetőleg olyan lakást bérelnék, amely a helyhatósági szabályrendelet szerint tizenöt napra mondható fel.

4. Az előbbi pontban körülírt lakás igazolása alul fölmentetnek, akik a munkás betegpénztáraknak a legutóbbi két éven belül tizenkét hónapig tagjai voltak és azok, akik hat polgári osztályról bizonyítványt tudnak felmutatni. Az írni- és olvasnitudás igazolása alul föl-vannak mentve azok a kereskedők és iparosok, akik iparigazolvánnyal bírnak, végül akik bármily címen legalább hús, korona adót fizetnek.

5. A magyar nemzeti állam elleni izgatók első esetben tíz évre, második esetben végleg elvesztik aktív és passzív választói jogosultságukat.

6. A szavazás nagyközségenként és körjegyzőségenként, városokban pedig szavazóköriként történik. A képviselőjelölés öt nappal a választás előtt ejtendő meg.

7. Az összes választási költségek (fuvar, élelmezés, zászlók, jelvények, tollak) eltiltandók.

8. A szavazás titkos a törvényhatósági s a rendezett tanácsú városokban, továbbá a 15.000-nél több lakosú községekben és végre azokban a kerületekben, amelyekben legalább hatvan százalékra rúg az írni-olvasnitudó férfi-választók száma. (E szerint a szavazás 107 kerületben maradna nyilvános.)

9. A névjegyzék összeállítására és a választási eljárás tisztasága ellen vétők fogházzal büntetendők, amely nem változtatható át pénzbüntetésre.

10. A bíráskodásra külön bíróság szervezendő. Minden választáson hivatalból megjelenik a királyi bíróságok egy tagja és okiratot vesz föl a választási eljárásról.

11. Az első javaslattal kapcsolatban előterjesztendő a kerületek beosztásáról szóló javaslat is.

12. A községi és a törvényhatósági választások tekintetében a mostani törvény marad érvényben.

E tervezetnek keretei nem sokkal haladják meg a Lukács-féle tervezet méreteit; körülbelül $\frac{1}{4}$ millióval adna az több választót, mint a munkapárti tervezet. Úgy, hogy valamivel még ez is alatta marad a Kristóffy-féle javaslatnak. Viszont azonban kategóriáinak jellege nagyobb általánosságokat, lényegesebb kvalifikációkat ölel föl. Maga az egész tervezetnek alapvonása, az írástudáshoz és nagykorúsághoz kötött tíz esztendőös magyar állampolgárság, nemcsak fogalmazásában, hanem értelmében és politikai tartalmában is olyan általános kvalifikációt állapít meg, amely az ország választójogi rendszerének alapelvül csakugyan alkalmas. Nagyon kedvező vonása ez alapelvnek, hogy az ország közoktatásának folytonos javulásával s a közműveltség állandó terjedésével a választók száma minden külön

114 intézkedés nélkül is automatikusan és természetesen emelkedik. Nagy előnye továbbá az ellenzéki javaslatnak az, hogy ennek az általános műveltségi cenzusnak semmi néven nevezendő további korlátozása nincsen és a tervezetnek többi pontjai csak új, meg új jogositásokat állapítanak meg, amelyek nemhogy szűkítenék, hanem inkább tágitják az előbb említett alapgondolat határait. Csupán az egyéves helybenlakás követelését tekinthetjük a tervezet szépséghibájának, amely a munkásosztály némely kategóriájának kétségtelen hátraszorítását vonná maga után. Igaz ugyan, hogy a Lukács-féle tervezet 3 éves helybenlakás követelésével szemben ez az 1 évre terjedő követelés tetemesen szabadelvűbb föltétel: azonban a mai szervezeten kereseti rendnek, a gazdasági harcoknak, a gyakori munkanélküliségeknek s a magyarányú munkásfluktuációnak súlyos ellenvetéseit még ezzel szemben is meg kell tennünk.

Enyhítik ugyan e követelés súlyosságát azok az esetek, amelyekben az egy évi helybenlakás igazolása alól az illetők föl vannak mentve; ezek közt is terhesnek találjuk azonban azt a kvalifikációt, hogy az illető polgár valamely munkáspénztárnak a megelőző két év alatt együttvéve legalább 12 hónapig tagja volt legyen. E föltétel súlyos voltáról némi tájékozást nyújt nekünk pl. a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár 1911. évi jelentésében az az adat (l. 80. old.), hogy a múlt évben 739.940 belépés és 723.258 kilépés történt nála, noha e pénztárnak 1911 dec. 31-én mindössze 199.674 férfitagja volt. A tagoknak ez óriási hullámzása szinte állandó munkanélküliségre utal. Minden tag átlag 3—4-szer lép be és lép ki; ilyenkor hosszabb-rövidebb ideig munkanélkül van. A kőművesek, ácsok, kőfaragók, szobafestők s a hozzájuk tartozó tömérdek segédmunkás, a kövezők, az épület-asztalosok és lakatosok, a szabómunkások némely csoportjai stb. stb. csak ritkán dolgoznak évente 5—6 hónapnál többet. Ez a körülmény bizony nagymértékben nehézzé teszi még az ellenzéki tervezetnek méltányosabb föltételei között is azt, hogy ezek a munkás-polgártársaink választójogukat megszerezhessék és megtarthassák.

Helyesebbnek és szabadelvűbbnek tartjuk a munkapárti tervezetnél az ellenzéki tervezetnek azt a pontját, amely az eddigi választók közül meghagyná választójogosultságukat mindazoknak, akik az utolsó öt év választói névjegyzékeinek valamelyikében fölvétettek; a Lukács-féle tervezet t. i. csupán a törvény életbeléptekor érvényes jegyzékek választóit kívánna az új törvény keretében is meghagyni. Világos, hogy itt a legutóbbi politikai vetés-forgás van szóban a két fél között s a vitában ismét csak a munkapárti tervezet foglalja el a szűkmarkúbb álláspontot.

Az ellenzéki tervezet műveltségi cenzusa szerint tetemesen több lenne a munkás-szavazó, mint a Lukács-féle szerint. A parlamenti párturalom demokratizálását tehát ez a tervezet sokkal inkább megközelítené, szóhoz juttatná ott a munkásság képviselőit és lefokozná a vagyoni cenzus alapján ma uralkodó osztályok szerepét. A munkásosztályon kívül a polgárságnak is megnövelné politikai súlyát s ily módon a jelenlegi párturalom erőviszonyaiban csakugyan létrehozna a kívánatos, demokratikus irányú eltolódásokat. E tervezet alapján nagyjában úgy alakulna ki az új választójogi közönség, hogy abban a kereskedők, iparosok, tisztviselők és szabadfoglalkozású lateinerek együttvéve körülbelül 728.000 szavazatot bírnának; a munkásokra körülbelül 570.000 szavazat jutna. Vagyis a mai osztályparlamentből megmaradó érdekelttség mellett a polgári osztályok részére kerek 30⁰/₀, a munkások részére pedig 22⁴/₀ esnek a szavazók összes számából. A modern demokratikus Magyarország megalkotásának hivatását tehát már a jövődő parlament első összeállításában is a választók 52⁴/₀-a hordozná vállain. Nem valami nagy többség ez és különösen a polgári elemek osztálytudatának hiánya folytán egyelőre nem is nagyon erős biztosítéka a demokratikus átalakulásnak: hanem mindenestre olyan minimuma és olyan jó összetétele ez a mai Magyarország osztályrétegeinek, amellyel a feudális Magyarország megdöntésére és a demokrácia uralmának teljes kiépítésére a siker reményével lehet vállalkozni.

Ezek az adatok mutatják meg az ellenzéki javaslatnak igazi értékét a Lukács-féle szédelő tervezettel szemben. A magyarságra és az intelligencia szerepére nézve pedig a Lukács-féle tervezetről fentebb elmondottakból az ellenkező, kedvező következtetéseket mindenki levonhatja az ellenzéki tervezetre vonatkozólag.

Kritikánkat tehát az ellenzéki tervezettel szemben következőképen foglalhatjuk össze.

Az ellenzéki tervezet még egyáltalában nem az a választójogi reform, amelyért mi immár több, mint egy évtizede harcolunk. Főképen a jogkiterjesztés kereteit találjuk még abban is szerfölött szűknek és a munkásosztály szavazati jogának igazoló eljárásait tartjuk sérelmes korlátozásoknak. Hibáztatjuk a tervezetben azt is, hogy teljesen figyelmen kívül hagyja a nők választójogának beiktatását. Keveseljük azt az arányt, amelyet a szavazás titkosságára nézve kontemplál a tervezet s ma is abban a véleményben vagyunk, hogy a titkos szavazásnak az egész vonalon való következetes keresztülvitele a választások tisztaságának elengedhetetlen föltétele.

Végül a „nemzetiségi izgatók“ elleni pont a maga pongyola

116 fogalmazásában s a sovíniszta osztályuralom mai rendszere mellett alkalmas eszköz volna minden nemzetiségi különvélemény elfojtására, tehát mai tarthatatlan nemzetiségi viszonyaink fentartására. Nagy baj, hogy a szövetséges ellenzék nem okult a 48-as tapasztalatokon, amikor a nemesség faji gőgje tönkre tette a liberalizmus egybeforrasztó munkáját.

Mind e kifogásainkkal szemben elismerjük azonban a tervezetről azt, hogy az új néprétegek bevitelével a parlamenti osztályuralom erőviszonyait demokratikus irányban fogja módosítani, jelentős képviselőhöz juttatja az új parlamentben a modern demokrácia elemeit, első sorban a polgárságot s azután a munkásosztályt. A mai választórendszerrel szemben meg fogja növelni a magyarságnak és az intelligenciának vezető szerepét s a választások titkosságával, már t. i. ott, ahol ez meglesz, ki fogja irtani a választási visszaélések undok fajtáit.

Helyénvalónak tartjuk itt, hogy a magyar polgárság figyelmét és érdeklődését különös nyomatékkal ráirányozzuk azokra az óriási különbségekre, amelyeket ez az ellenzéki tervezet az Andrassy-féle javaslattal és a Lukács-féle tervezettel szemben, épen a polgári osztály javára tüntet föl. Tiszteletreméltó munkatársunkkal, Ignotusszal szemben tagadjuk, hogy ez a választójogi tervezet „megvalósíthatóságra, igazságosságra, egyenletességre, fejleszthetőségre és szelekciós hatásra mélyen alatta állana az Andrassy-féle javaslatnak.“* Nem, az Andrassy-féle javaslat nem érdemli meg e szép jelzőknek egyikét sem. Az Andrassy-féle javaslatnak lényegét és értékét annak indokolása helyesen állapította meg ez őszinte mondatával: „E rendszer segítségével új millióknak adhatunk jogot a nélkül, hogy az eddigi vezető elem majorizáltatnék.“ Minthogy pedig az ország demokratizálásának, vagyis ez idő szerint legfontosabb életérdekének épen azt és csakis azt kell tekintenünk, hogy az eddigi vezető elemek majorizáltassanak: ennél fogva az Andrassy-féle javaslatért mi még most sem tudunk lelkesülni.

Végül meg kell még emlékeznünk a *Pester Lloyd*-nak ez évi június 2. számában a magyarországi polgárság politikai jövődjéért elkövetett siránkozásáról, amely azzal rémitgeti olvasóit, hogy az ellenzék választójogi tervezete a polgárság összes kerületeit, t. i. a városokat, teljesen kifogja szolgáltatni a szociáldemokráciának, úgy hogy az új parlamentben hírmondója sem lesz a magyar polgárságnak. Ezzel szemben egyszerűen hivatkozunk az ellenzéki tervezetről fentebb összeállított kis statisztikánkra, amely szerint az ország összes választó, között a polgárság kerekén 30⁰/₀-ban fog szerepelni és ami még ennél

* *Nyugat*, 1912. 13. sz. 60. l.

is fontosabb, legnagyobb részben titkosan fog szavazni. Talán nem csalódunk azonban abban a föltevésben, hogy a *Pester Lloyd* alkalmasint épen az ellenzéki tervezetnek ezt a titkosságát fájlalja. Mert bizony a városokban, tehát a polgárság kerületeiben, mindenütt titkos lesz a szavazás. S mi honoráljuk a *Pester Lloyd*-nak ebbeli fájdalmát, mert előre látjuk, hogy a polgárságnak ez az érdemetlenül kitarított újságja, amelyik évtizedeken keresztül a feudális politika uszályát tüskön-bokron keresztül hordozva, úgy mellékesen a magyar kapitalizmus panamás uzsora-üzleteit is segített lanszirozni, nagyon sokat fog veszíteni eddigi alaptalan nimbuszából. A titkosan szavazó városi nagy- és kispolgárság a lateiner középosztállyal és a munkássággal együtt meg fogja találni a maga politikájának embereit s hamarosan el fognak tűnni a magyar városok falánk klikkjei, a miniszteri mandátumokat minden körülmények közt pontosan beliferáló politikai kalózok: egyszóval a magyar polgárságnak eddigi potemkin-uralma helyét el fogja foglalni az öntudatos, polgári osztálypolitika.

No de hiszen a demokrácia minden barátját épen ez a vágy, ez a törekvés sarkalja a választójogi reform érdekében folyó küzdelemre; azt akarjuk, hogy a klikkérdések s az egyéni üzletek helyére új osztálypolitika lépjen, a produktív osztályoknak az a céltudatos, demokratikus politikája, amely gazdagabbá, műveltebbé és függetlenebbé teszi ezt az országot. Tudjuk és nem bánjuk, hogy ebben a küzdelemben a *Pester Lloyd*, mint minden más hasonló alkalommal, újból csak a feudális reakciónak fegyverhordozója. S neki alapjában véve igaza van; még áll a harc, mit keresne hát ő most a mi táborunkban? . . . Az új hatalmak árnyékába azonban — akárki meglássa — jökor meg fog a vén imposztor érkezni.

Pogány József: A munkapárt és az uzsorakapitalizmus

A magyar nagybirtok roppant hatalma igen sokak szemében egyedül a nagybirtokot teszi felelőssé minden romlásáért az országnak. Pedig a nagybirtoknak egyenrangú társa a nép ellen intézett hadjáratban a nagytőke, még pedig abban a jelentkezési formájában, mely minden fejletlen gazdasági életű országban különösen kirívó: mint uzsorakapitalizmus. Az agráriusok és merkantilisták, uzsorás boltosok és becsapott parasztok, tőzdespekulánsok és börzebéklyókért lármázó őrgrófok, dzsentrí-közgazgatással harcoló gyárosok és munkáshiányon síró feudálisok napi lármáján túl, magasan trónol a magyar politika két osztályának a szövetsége: a junkerek és fináncemberek uralma. Ez a szövetség ura ennek az országnak 1867 óta és uralmát csak az tudta egyszer-e egyszer meggingatni, ha a hozzájuk csatlakozott nagybirtok ott-hagyta a junker-bankár táborát. A nagybirtok minden jogai és